

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı : 1246
Tarih : 25.02.2016

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Türkiye’de 16 Ağustos 2015 tarihinden beri uygulanan sokağa çıkma yasağı kararlarının Anayasaya ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri hükümlerine uygunluğu ile bu kararların uygulanmasında ortaya çıkan yaşam hakkı ihlalleri ile vatandaşların yaşadığı maddi ve manevi zararların tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci İç Tüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederiz.

Lezgin BOTAN

HDP Van Milletvekili

GEREKÇE:

16 Ağustos 2015 tarihinde Muş Valiliğince 5442 sayılı il idaresi kanununun 11/C maddesini gerekçe göstererek Varto ilçesinde uygulamaya koyduğu sokağa çıkma yasakları bugüne kadar 7 kentin 20 ilçesinde onlarca mahalleyi kapsayacak şekilde 57 kez ilan edilmiştir. **Toplamda 418** gündür sürdürülen Sokağa çıkma yasakları şu an Cizre, Silopi, İdil ve Sur olmak üzere 4 ilçede devam etmektedir. Yasakların bittiği ilan edilen yerlerde ise alınan sıkı güvenlik önlemleri halen devam etmektedir.

Sokağa çıkma yasaklarının ilan edildiği yerleşim yerlerinde toplamda 200 binden fazla kişinin evlerini terk ettiği, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu yüzlerce yurttaşın hayatını kaybettiği yönündeki bilgiler kamuoyuna yansımaktadır.

Öte yandan hayatın olağan akışının askıya alınması nedeniyle yasakların sürdürüldüğü yerleşim yerlerinde yaşayan yüzbinlerce yurttaşın sağlık, eğitim, elektrik, su gibi kamusal hizmetlere ve günlük yaşamın zorunlu kıldığı tüketim maddelerine erişmesi de mümkün olamamaktadır.

Sokağa çıkma yasaklarının ilan edildiği ilk günden beri İnsan Hakları Örgütleri; Barolar ve Sivil Toplum Örgütleri ilan edilen yasakların hukuksal dayanağının olmadığı, il ve ilçe mülki amirlerinin yasalarca kendilerine verilmemiş olan bir yetkiyi ağır hak ihlallerine yol açacak şekilde kullandıklarına dair iddiaları gündeme getirmişlerdir. Uygulanan yasakların uluslararası insan hakları sözleşmelerine ve anayasaya aykırı bir şekilde sürdürüldüğüne dair çok sayıda hukuksal değerlendirme de yapılmıştır.

Sokağa çıkma yasağının dayandırıldığı yasa maddesi 1924 Anayasası'nın yürürlükte olduğu 1949 yılında çıkarılan 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/c maddesidir. Oysa Sokağa çıkma yasağı Anayasanın "*Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti*" başlıklı 23. maddesinde düzenlenen hakla ilgili bir yasaktır. Anayasanın 23. maddesi "*Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir... Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir*" hükmünü getirmiştir.

Anayasanın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasının ancak kanunla olabileceğini belirtmiştir. İl İdaresi Kanunu'nda ise sokağa çıkma yasağı ilan etme yetkisi düzenlenmemiştir.

Bu durum Valilerin İl İdaresi Kanunu'nun 11/c maddesine dayanarak sokağa çıkma yasağı ilan etmesinin Anayasanın 13. maddesine aykırı olduğunu göstermektedir. Yine kanunda yer almayan bir yetkinin kullanılması Anayasanın 7. maddesindeki "*Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez*" hükmüne de aykırıdır. Zira sokağa çıkma yasağı yetkisi kanunda açıkça yer alması gereken bir yetki olup yorum yoluyla bu yetkinin çıkarılmasının yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine de aykırı olduğu açıktır. Yorum yoluyla hakların sınırlandırılması veya durdurulması kabul edilirse Anayasanın

6. maddesinde düzenlenen “... *Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz*” hükmüne de aykırılık sonucu doğacaktır.

Sokağa çıkma yasaklarının seyahat özgürlüğünün kullanılmasını durduran, yurttaşı ev hapsine mahkum eden bir yasak olduğu ve bu yönüyle Anayasa’nın “*Temel Hak ve Hürriyetlerin Durdurulması*” başlıklı 15. Maddesinde ifade edilen şekil ve şartlar yerine getirilmeden uygulanması mümkün olmayan bir durumdur.

Anayasanın 15. maddesi temel hak ve özgürlüklerin durdurulmasındaki rejimi göstermiştir. Buna göre; savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir...

Anayasanın 15. maddesinde sayılan temel hak ve özgürlüklerin durdurulması yetkisi doğuran haller savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü haldir. 2941 Sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu, 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu ve 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu temel hak ve özgürlüklerin durdurulması yetkisi tanımaktadır.

Sokağa çıkma yasağı yetkisi 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu’nda sıkıyönetim komutanına tanınan bir yetkidir. Yasanın 3/1 hükmüne göre sıkıyönetim komutanı; sokağa çıkmayı kayıtlamak ve yasaklamak ve gerektiğinde sivil savunma tedbirlerinin tümünü veya bir kısmını aldirmek yetkisine sahiptir.

Sokağa çıkma yasağı yetkisi 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nda ise olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa il valisine, birden çok ili kapsıyorsa bölge valisine tanınan bir yetkidir. Kanunun 11/a maddesine göre olağanüstü hal valisi, sokağa çıkmayı sınırlamak veya yasaklamak yetkilerine sahiptir.

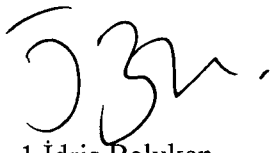
5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu’nun çıkarılmasından sonraki dönemde Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS), Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’ne (BM MSHS) ve temel hak ve özgürlükleri içeren birçok insan hakları belgesine taraf olmuştur. Bu sözleşmelerde de hakların sınırlandırılması ve durdurulması rejimi ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Bunlardan AİHS m. 15 hükmü taraf devletlere olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma yetkisi tanımıştır. Olağanüstü hal ilanı gerektiren sokağa çıkma yasakları, hakların durdurulması veya askıya alınması rejimlerinde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ni bilgilendirmek yükümlülüğünü içeren AİHS’in 15. maddesinin de dolaylı ihlali sonucunu doğurmaktadır.

Her şiddet hareketinde olağanüstü hal veya sıkıyönetim ilan edilmesinin yurttaşların diğer temel hak ve özgürlüklerine de hanel getireceği açıktır. AİHS’in “Hakları Kötüye Kullanma Yasağı” başlıklı 17. maddesi bu nedenlerle taraf devletlere “Bu sözleşme hükümlerinden hiçbirini, bir devlete, topluluğa veya kişiye, sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin yok

edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlandırmaya yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir anlamında yorumlanamaz” yükümlülüğü getirmektedir. Yine AIHS’in “Hakları Sınırlama Ölçülerinin Kullanılma Sınırı” başlıklı 18. maddesi de taraf devletlere “Bu sözleşmenin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir” yükümlülüğü getirmektedir.

Bu nedenle sokağa çıkma yasağı yurttaşların can ve mal güvenliği açısından mutlak gerekli ise Anayasa ve Uluslararası sözleşmelerde ifade edilen şekil ve şartlar çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılmak suretiyle yasal bir yetkiye dönüştürülebilir. Olağan dönemlerde olağanüstü hal ve sıkıyönetim rejimlerinin kullanabileceği yetkilerin kullanılması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan bir durumdur.

418 gündür sürdürülen ve yasal dayanağı tartışmalı olan sokağa çıkma yasağı kararlarının Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerine ve Anayasaya uygunluğu ile bu kararların uygulanmasında ortaya çıkan yaşam hakkı ihlalleri ile vatandaşların yaşadığı maddi ve manevi zararların tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ediyoruz.

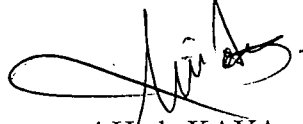
1.İdris Baluken
HDP Diyarbakır Milletvekili

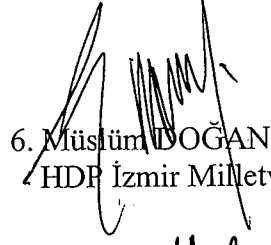
2. Filiz KERESTECİOĞLU
HDP İstanbul Milletvekili

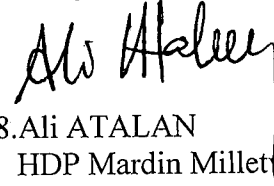
3.Garo PAYLAN
HDP İstanbul Milletvekili

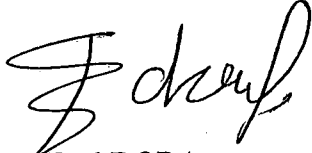
4.Huda KAYA
HDP İstanbul Milletvekili

6. Müslüm DOĞAN
HDP İzmir Milletvekili

8.Ali ATALAN
HDP Mardin Milletvekili

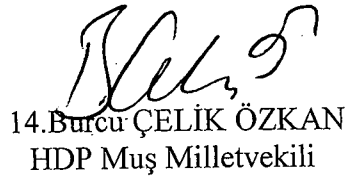
9.Erol DORA
HDP Mardin Milletvekili

11.Mithat SANCAR
HDP Mardin Milletvekili

13.Ahmet YILDIRIM
HDP Muş Milletvekili

14.Burcu ÇELİK ÖZKAN
HDP Muş Milletvekili

15.Besime KONCA
HDP Siirt Milletvekili

16.Kadri YILDIRIM
HDP Siirt Milletvekili

17.Aycan İRMEZ
HDP Şırnak Milletvekili

18.Faysal SARIYILDIZ
HDP Şırnak Milletvekili

19. Ferhat ENCU
HDP Şırnak Milletvekili

20.Leyla BİRLİK
HDP Şırnak Milletvekili

21.Dilek ÖCALAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

22.İbrahim AYHAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

23.Osman BAYDEMİR
HDP Şanlıurfa Milletvekili

24.Alican ÖNLÜ
HDP Tunceli Milletvekili

27.Nadir YILDIRIM
HDP Van Milletvekili

28.Tuğba HEZER ÖZTÜRK
HDP Van Milletvekili